

**OILAVIY MUNOSABATLAR HAQIDA PSIXOLOGIK
QARASHLARNING AHAMIYATI**

Ahmadjanova Nargizaxon Adiljanovna

Alfraganus Universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrası dotsenti

Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi

Alfraganus universiteti

“Pedagogika va psixologiya” yo’nalishi

3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada oilaviy munosabatlarda psixologik qarashlarning ahamiyati yoritilgan.

Kalit so’zlar: oila, jamiyat, oila a’zolari, nikoh, rollar, munosabatlar, ota-ona, bolalar.

Oila va oilaviy munosabatlar haqida qarashlar har bir jamiyatda, madaniyatda va individlarda farq qiladi. Biroq, umumiy ravishda quyidagi ba’zi asosiy yo’nalishlar va qarashlar mavjud:

Oila qadriyatları: Oila jamiyatning asosiy va muhim birligi sifatida qaraladi. Oila a’zolari bir-biriga ishonch, hurmat va sevgi bilan bog’lanishlari kerak. Oila a’zolarining o’zaro aloqalari, turli vazifalar va mas’uliyatlar (masalan, ota-ona roli) jamiyatdagi barqarorlikni ta’minlashda muhim rol o’ynaydi [1].

Oila va zamonaviylik: Zamonaviy jamiyatda oilaning strukturasiga bo’lgan qarashlar o’zgargan. Ko’plab madaniyatlarda oilaning an’anaviy shakllari (masalan, ota va ona, bolalar) saqlanib qolsa-da, homiladorlik, turmush qurish, nikoh va ajrashuv kabi masalalar bo’yicha qarashlar ko’proq individual tanlovlarga asoslanmoqda.

Maqsadlar va rollar: Oila a’zolarining roli o’zgarishi mumkin. Masalan, ba’zi jamiyatlarda erkak va ayolning an’anaviy rollari hali ham muhim bo’lsa, boshqalarida bu rolar sezilarli darajada moslashgan, va odamlar o’zgarishlarga

qarshi bo'lmasdan, ularni o'z hayotiga tatbiq etishmoqda. Oila a'zolarining o'zaro yordam, mas'uliyat va qo'llab-quvvatlashga asoslangan munosabatlar ko'proq afzal ko'rilmogda.

Nikoh va ajrashuv: Nikoh va ajrashuv haqidagi qarashlar ham o'zgarib bormogda. Ayrim jamiyatlarda nikoh an'anaviy va majburiy hisoblanishi mumkin, boshqalarda esa bu, ko'proq, erkin va individuallik asosida qaraladi. Ajrashuv esa ba'zi jamiyatlarda salbiy qaralishi mumkin, lekin boshqa joylarda bu natural jarayon sifatida qabul qilinadi [2].

Aloqa va muammolarni hal qilish: Oila ichidagi o'zaro munosabatlar va muammolarni hal qilishda ochiq va samarali aloqa o'rnatish muhimdir. Jamiyatlarda oilaviy zo'ravonlik yoki cheklovlar bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun ko'proq tashabbuslar va ijtimoiy dasturlar mavjud. Oilaviy terapiya, maslahatlar va qo'llab-quvvatlash tizimlari shu maqsadda yaratilgan.

Xalqaro va madaniy ta'sirlar: Oila va oilaviy munosabatlar turli madaniyatlarda har xil qarashlarga asoslanadi. Masalan, ba'zi madaniyatlarda oila farzandlar va qarindoshlar bilan juda yaqin aloqada bo'lishi kerak, boshqalarda esa bu aloqalar biroz kamroq bo'lishi mumkin. Boshqa tomondan, oila ichidagi tenglik va adolat asosida qarashlar ko'plab rivojlangan jamiyatlarda ilgari surilmogda.

Umuman olganda, oilaviy munosabatlar, jamiyatning o'zgarishiga va shaxsiy qarashlarga qarab, turlicha rivojlanmogda va bu jarayon davom etadi. Oila jamiyatning asosiy ustunlaridan biri bo'lib, undagi munosabatlarning sog'lom va mustahkam bo'lishi jamiyat barqarorligiga hissa qo'shadi.

Virjiniya Satir (1916-1988) — taniqli amerikalik oilaviy terapevt, psixoterapevt va oilaviy terapiya sohasining asoschilaridan biri. U oilaviy munosabatlar va aloqalarni yaxshilashga qaratilgan innovatsion yondashuvlari bilan mashhur bo'ldi. Uning asosiy qarashlari va yondashuvlari oilaviy terapiya va shaxsiy rivojlanish sohasida muhim o'rin tutadi [3].

Virjiniya Satirning qarashlari va yondashuvlar nazariyasi: Satir oilani tizim sifatida ko'rib chiqdi, ya'ni oilaviy aloqalar bir-biriga bog'liq va bir a'zoning xatti-harakatlari butun oilaga ta'sir ko'rsatadi. U oiladagi ijtimoiy aloqalarni, o'zaro

munosabatlarni va o'zini ifodalashni o'rgatgan. Satirning fikriga ko'ra, oila a'zolarining har biri bir-biriga ta'sir qiladi va shuning uchun oiladagi muammolarni hal qilishda birgalikda ishlash zarur [4].

Kommunikatsiya va o'zini ifodalash: Satir kommunikatsiyaning oilaviy terapiya va oilaviy munosabatlarda muhim o'rin tutishini ta'kidladi. U o'zini ifodalashning muhimligini, ya'ni insonlarning o'z hissiyotlarini, fikrlarini va ehtiyojlarini ochiq va aniq tarzda ifodalashlari zarurligini aytgan. U terapevtik jarayonda oila a'zolariga o'zaro ochiq va samimiy suhbatlarni rivojlantirishni targ'ib qilgan.

O'z-o'zini hurmat qilish va o'zini anglash: Satirning fikricha, o'z-o'zini hurmat qilish va o'ziga bo'lgan ishonch oila a'zolarining o'zaro munosabatlarini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. U shaxsiy rivojlanish va o'zini anglashga katta e'tibor bergan. O'z-o'zini hurmat qilish va o'zgarishlarga ochiq bo'lish oila ichidagi salbiy xulq-atvorlarni kamaytirishi mumkin.

Oilaviy munosabatlarda rollar: Satir oiladagi an'anaviy rollarga qarshi bo'lgan va o'zaro munosabatlarda tenglikka asoslangan yondashuvni qo'llagan. U oilada "o'zgarishlarni yaratish" jarayonida, oilaning har bir a'zosining xulq-atvori va roli o'zgarishini ta'kidlagan. Satir o'zining terapiya usullarida, oila a'zolarini bir-birlarini tushunishga va bir-birining ehtiyojlarini hurmat qilishga undagan.

Oila a'zolarining rivojlanishi va o'zgarishlar: Satir oilaviy terapevt sifatida oila a'zolarining o'zgarishlar va shaxsiy rivojlanish jarayonlariga diqqat qaratgan. Uning fikriga ko'ra, oila a'zolari o'zgarishga tayyor bo'lishi kerak va bu o'zgarishlar o'zini anglash va boshqalar bilan muloqot qilish orqali amalga oshadi. Satirning metodikasi, odatda, oila a'zolarining o'zgarishga tayyorligini, ularning o'zini ifodalash imkoniyatlarini oshirishni va o'zgaruvchan oilaviy tizimda ishlashni o'z ichiga olgan.

Satirning oila terapiyasiga qo'llagan asosiy usullari:

Besh turdagi kommunikatsiya usullari: Satir, odamlarning o'zini ifodalashda besh turdagi kommunikatsiya usulini tanqidiy ravishda tasniflagan. Bular: "ziddiyatli", "beqaror", "avtoritar", "mas'uliyatli" va "pozitiv" usullar bo'lib,

ularning har biri oila ichidagi aloqalarga ta'sir qiladi. Terapevt sifatida u odamlarni o'z hissiyotlarini aniq ifodalashga, suhbatlarni ochiq va samarali o'tkazishga undagan.

O'z-o'zini qabul qilish va o'zgarishlarga tayyorlik: Satir o'z-o'zini anglash va qabul qilishni oila a'zolarining rivojlanishi uchun zarur deb bilgan. U o'zgarishlarga ochiq bo'lish, o'zgarishlarni kutish va o'zining ehtiyojlarini va chegaralarini aniqlashni o'rgatgan.

Seminarlar va guruh terapiyasi: Satir oilaviy terapiyada faqat individual seanslarni emas, balki guruh terapiyasini ham qo'llagan. Uning seminarlarida odamlar o'z oilalaridagi muammolarni qanday hal qilishni, o'zaro aloqalarini qanday yaxshilashni o'rganishgan. Bu yondashuv oilada har bir kishining rivojlanishiga yordam berishga qaratilgan edi.

Virjiniya Satirning qarashlari va yondashuvlari hozirgi kunda ham oila terapiyasining asosiy metodlaridan biri sifatida ishlatiladi. Uning ishlari, oilaviy aloqalarni yaxshilash, o'zini ifodalash va o'zgarishlarga ochiq bo'lishning ahamiyatini tushunishga yordam beradi. Satir o'zining nafaqat oila terapiyasidagi, balki individlarning shaxsiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadigan metodlari bilan ham mashhur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

- 1.Karimova V. Oila tafakkur va salomatlik: (Oilada sog'lom turmush tarzini yaratish xususida) //Boshlang'ich ta'lim. – 2005. – № 2. – B.8-11. 50.
- 2.Karimova V. Salomatlik psixologiyasi. – T.: Yangi asr avlodi, 2005. 51.
- 3.Karimova V. Oilaviy hayot psixologiyasi: O`quv qo`llanma. – T.: 2006 – 142 b.
- 4.Karimova V. Oila psixologiyasi: Darslik. Pedagogika oliygohlari talabalari uchun // Muallif: V.M.Karimova. – T.: 2007. – 316 b.